# Edebiyatın Felsefe, Düşünce Akımları ve Psikolojiyle İlişkisi

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

**KONU ÖZETİ**

- **Edebiyat ve felsefe** insanı konu alır ve dili araç olarak kullanır. Felsefe kavramlarla akıl yürütür, tutarlılık ve kesinlik arar; edebiyat duygu, hayal ve imgeyle estetik bir anlatım kurar, düşünceyi sezdirir.
- **Düşünce akımları edebî akımları besler:** akılcılık (rasyonalizm) → klasisizm; olguculuk (pozitivizm) → realizm ve natüralizm; Freud'un psikanalizi → sürrealizm ve bilinç akışı; varoluşçuluk → yalnızlık, bunaltı, seçme özgürlüğü temaları.
- **Psikoloji** insanın davranışlarını ve iç dünyasını inceleyen bilimdir; **psikiyatri** ruhsal hastalıkların tanı ve tedavisiyle uğraşan tıp dalıdır.
- **Edebiyat psikolojiden** bilinçaltı, iç monolog, bilinç akışı gibi kavram ve tekniklerle yararlanır; psikoloji de edebî eserlerdeki ruh hâllerinden beslenir. Psikolojik roman ve hikâye, kişinin iç dünyasını merkeze alır.
- Bu alanlar yakın olsa da **amaçları farklıdır:** edebiyat estetik zevk ve sezdirme, bilim ise kanıta dayalı, genellenebilir bilgi peşindedir.

## KOLAY Isınma Soruları (1–10)

**1** Düşünce akımlarını, en çok etkiledikleri edebî akım ya da anlayışla eşleştiriniz.

1. akılcılık (rasyonalizm)
2. olguculuk (pozitivizm)
3. psikanaliz
4. varoluşçuluk

a) Bilinçaltının serbest çağrışımla yansıtıldığı sürrealizm
b) Bireyin yalnızlığını, bunaltısını ve seçme özgürlüğünü işleyen eserler
c) Aklı, ölçüyü ve sağduyuyu esas alan klasisizm
d) Gözleme ve belgeye dayanan realizm ve natüralizm

**2** Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.

( ) Felsefe ve edebiyat, ikisi de insanı konu alır.
( ) Edebiyat, felsefe gibi kavramları tanımlayıp kesin sonuçlara ulaşmayı amaçlar.
( ) Psikiyatri, ruhsal hastalıkların tanı ve tedavisiyle ilgilenen bir tıp dalıdır.
( ) Psikoloji, edebî eserlerde anlatılan ruh hâllerinden de yararlanabilir.

3 Aşağıdakilerden hangisi edebiyat ile felsefenin **ortak** yönüdür?

A) Deney ve ölçümle sonuca ulaşmaları
B) Yalnızca kurmaca kişilerle düşünmeleri
C) İnsanı ve insanın varlık sorularını konu edinmeleri
D) Sanatsal süsü ve imgeyi temel almaları
E) Sonuçlarını matematiksel olarak kanıtlamaları

4 Boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle doldurunuz.
a) İnsanın davranışlarını ve iç dünyasını inceleyen bilim dalına ..... denir.
b) Ruhsal hastalıkların tanı ve tedavisini yapan tıp dalına ..... denir.
c) Freud'un bilinçaltını esas alan kuramına ..... denir.

5 "Düşünüyorum, öyleyse varım." sözüyle bilinen ve aklı bilginin temeli sayan düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

A) Freud B) Descartes C) Comte D) Sartre E) Marinetti

6 Aşağıdaki edebî tekniklerden hangisi psikolojinin edebiyata etkisiyle **doğrudan** ilgilidir?

A) Kafiye B) Redif C) Diyalog D) Bilinç akışı E) Tasvirde renk kullanımı

7 "Kapıyı kapatıp odasına girdiğinde kimse onu görmüyordu artık. Oysa en kalabalık yer burasıydı: Babasının sesi, öğretmeninin bakışı, çocukken korktuğu karanlık, hepsi aynı anda konuşuyordu içinde. Yıllardır unuttuğunu sandığı bir cümle birden kulağında çınladı ve nedenini bilmeden ağladı."
Bu parçada aşağıdaki kavramlardan hangisinin izleri en belirgindir?

A) Pozitivizm B) Klasisizm C) Didaktik anlatım D) Fütürizm E) Bilinçaltı

8 Aşağıdakilerden hangisi **psikolojik roman** için söylenemez?

A) Olaylar kişilerin iç dünyasından bağımsız, yalnızca dış hareketlerle anlatılır.
B) Kişilerin iç çatışmaları ön plandadır.
C) Kahramanın ruh hâli ayrıntılı çözümlenir.
D) İç monolog gibi tekniklere sık başvurulur.
E) Olaydan çok olayın kişide bıraktığı iz önemsenir.

9 Kavramları açıklamalarıyla eşleştiriniz.
1. iç monolog
2. bilinç akışı
3. geriye dönüş
a) Anlatının şimdiki zamandan geçmişe dönerek olay aktarması
b) Kahramanın kendi kendine, içinden konuşması
c) Zihinden geçenlerin çağrışımla, düzensiz bir akış hâlinde verilmesi

10 Mehmet Rauf'un Servet-i Fünun Dönemi'nde yazdığı ve Türk edebiyatının ilk psikolojik romanı kabul edilen eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A) Aşk-ı Memnu B) Mai ve Siyah C) Kiralık Konak D) Eylül E) Sergüzeşt

## ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 "Felsefe soruyu sorar ve cevabın peşine akılla düşer; kavramları tanımlar, çelişkiyi ayıklar. Edebiyat ise aynı soruyu bir insanın yüzüne, bir akşamüstünün rengine giydirir. Filozof 'Ölüm nedir?' diye sorarken romancı, ölümün bir evin mutfağında bıraktığı sessizliği anlatır. Biri bizi düşündürür, öteki düşündüğümüzü yaşatır."
Bu parçada asıl vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Edebiyat, felsefeden daha değerli bir uğraştır.
B) Filozoflar ölüm konusunu hiç işlememiştir.
C) Romancılar felsefi sorulardan kaçınmalıdır.
D) Felsefe, edebiyatın bir alt dalıdır.
E) Felsefe ve edebiyat aynı sorulara farklı yollarla yaklaşır.

12 "Felsefe soruyu sorar ve cevabın peşine akılla düşer; kavramları tanımlar, çelişkiyi ayıklar. Edebiyat ise aynı soruyu bir insanın yüzüne, bir akşamüstünün rengine giydirir. Filozof 'Ölüm nedir?' diye sorarken romancı, ölümün bir evin mutfağında bıraktığı sessizliği anlatır. Biri bizi düşündürür, öteki düşündüğümüzü yaşatır."
Bu parçada aşağıdakilerden hangisine başvurulmuştur?

A) Sayısal verilerden yararlanma
B) Karşılaştırma
C) Tanık gösterme
D) Olay anlatımı
E) Benzetmeden kaçınma

13 "Bazı hastanelerde uzmanlar, uygun seçilmiş öykü ve şiirleri tedavinin yardımcı bir parçası olarak kullanıyor. Okur, kendi yaşadığına benzeyen bir sıkıntıyı kurmaca bir kahramanda görünce yalnız olmadığını hissediyor. Ancak bu yöntem, tek başına bir tedavi sayılmıyor; uzman denetiminde ve ilaç ya da terapiyle birlikte uygulanıyor."
Bu parçadan aşağıdakilerin hangisine **ulaşılamaz**?

A) Okur kurmaca kahramanlarla kendi yaşantısı arasında bağ kurabilir.
B) Edebî metinler tedaviye yardımcı olarak kullanılabilir.
C) Edebî metinler tek başına ruhsal hastalıkları iyileştirir.
D) Bu yöntem uzman denetiminde uygulanır.
E) Okumak, kişiye yalnız olmadığı duygusunu verebilir.

14 Aşağıdaki eser–akım eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

A) Camus, Yabancı – klasisizm
B) Zola, Meyhane – natüralizm
C) Racine, Andromakhe – klasisizm
D) Breton, Nadja – sürrealizm
E) Sartre, Bulantı – varoluşçuluk

15 "Bu akımda insanın dünyaya 'fırlatılmış' olduğu, kendi özünü seçimleriyle oluşturduğu düşünülür. Edebiyatta yalnızlık, bunaltı, saçmalık ve sorumluluk temaları öne çıkar."
Sözü edilen düşünce akımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Pozitivizm B) Rasyonalizm C) Fütürizm D) Varoluşçuluk E) Hümanizm

16 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Natüralizm, insan davranışlarının kalıtım ve çevreyle belirlendiğini savunur.
( ) Sürrealizm, aklın denetimini esas alan bir akımdır.
( ) Psikanalitik eleştiri, eseri yazarın ve kişilerin iç dünyası üzerinden yorumlar.
( ) Klasisizmde ölçü, akıl ve sağduyu önemlidir.

17 "Kıyıda yıllardır aynı taşa oturan ihtiyar, dalgaların hep aynı yere vurup geri çekildiğini izliyordu. 'Her şey tekrar ediyor.' diye düşündü, 'Ama ben her seferinde başka biriyim.' Bu düşünce onu hem ürküttü hem de garip bir biçimde rahatlattı. Değişmeyen denizin karşısında değişen tek şey kendisiydi."
Bu parçada kahramanın zihnini meşgul eden temel soru aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

A) Denizin kirlenmesi
B) Zamanın akışı içinde benliğin değişmesi
C) Balıkçılığın geleceği
D) Kıyıdaki taşların oluşumu
E) Yaşlılıkta sağlık sorunları

18 Edebiyatın psikolojiden, psikolojinin de edebiyattan nasıl yararlandığına birer örnek yazınız.

19 Aşağıdakilerden hangisinde bir sanatçının eserinde felsefi bir sorgulamaya **yer verildiği** söylenebilir?

A) Yazar, bir kasabanın pazar gününü renkli ayrıntılarla betimler.
B) Hikâyeci, iki arkadaşın tatil hazırlığını diyaloglarla anlatır.
C) Şair, ölümün bir son mu yoksa bir kapı mı olduğunu dizelerinde sorgular.
D) Şair, sevdiğinin gözlerini denize benzetir.
E) Romancı, bir şehrin sokak adlarını tek tek sıralar.

20 "Kapıyı kapatıp odasına girdiğinde kimse onu görmüyordu artık. Oysa en kalabalık yer burasıydı: Babasının sesi, öğretmeninin bakışı, çocukken korktuğu karanlık, hepsi aynı anda konuşuyordu içinde. Yıllardır unuttuğunu sandığı bir cümle birden kulağında çınladı ve nedenini bilmeden ağladı."
Bu parçada kahramanın ruh hâlini yansıtmak için aşağıdakilerden hangisinden yararlanılmıştır?

A) Geçmişe ait izlerin çağrışımla zihinde canlanmasından
B) Kahramanın dış görünüşünün ayrıntılı betimlenmesinden
C) Kişiler arasındaki uzun diyaloglardan
D) Tarihî belgelerden alıntılardan
E) Mekânın coğrafi özelliklerinin sıralanmasından

**ZOR** Düşünme Soruları (21–30)

21 Aşağıdakilerden hangisi edebiyat ile psikolojinin **ayrıldığı** noktayı en iyi açıklar?

A) Psikoloji insanı incelerken edebiyat yalnızca doğayı anlatır.
B) Edebiyat dili kullanırken psikoloji dilden hiç yararlanmaz.
C) Psikolojinin konusu duygular, edebiyatın konusu yalnızca olaylardır.
D) Edebiyat ile psikoloji arasında hiçbir etkileşim yoktur.
E) Psikoloji kanıta dayalı genellemeler yaparken edebiyat tek bir insanın yaşantısını estetik bir biçimde sezdirir.

22 I. Kahraman, gece yarısı uyanıp çocukluğundaki bir korkuyu yeniden yaşar.
II. Anlatıcı, köyün nüfusunu ve ekin çeşitlerini sıralar.
III. Kahramanın zihninden geçenler noktalama gözetilmeden, birbirine karışarak aktarılır.
IV. Yazar, kahramanın bir karar anındaki iç çatışmasını ayrıntılı işler.
Bu cümlelerin hangilerinde psikolojinin edebiyata etkisi **görülmez**?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve IV E) III ve IV

23 Tanzimat'tan beri yazılan kimi romanlarda kişilerin davranışları kalıtım ve çevreyle açıklanır; yazar, bir bilim insanı gibi gözlem yapar.
Bu anlayışın dayandığı düşünce akımı ve bağlı edebî akım aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Rasyonalizm – klasisizm
B) Psikanaliz – sürrealizm
C) Varoluşçuluk – absürt
D) İdealizm – romantizm
E) Pozitivizm – natüralizm

24 Aşağıdaki açıklamalardan hangisi **sürrealizm** ile ilgilidir?

A) Sanat eseri toplumu eğitmek için yazılır, ölçülü ve kurallıdır.
B) Hız, makine ve modern şehir hayatı coşkuyla anlatılır.
C) Rüya ve bilinçaltı, aklın denetimi olmadan otomatik yazıyla aktarılır.
D) Gerçek, gözlem ve belgeye dayanarak nesnel biçimde yansıtılır.
E) Duygu ve hayal ön plandadır; doğaya ve geçmişe özlem işlenir.

25 "Bir roman kahramanı, ne kadar kurmaca olsa da gerçek bir insandan daha çok şey söyleyebilir. Çünkü yazar, kahramanın ruhunun en kuytu köşelerine girme hakkına sahiptir; oysa psikolog, hastasının anlatmadığını ancak tahmin edebilir. - - - -"
Bu parça aşağıdakilerden hangisiyle tamamlanırsa anlam bütünlüğü korunur?

A) Bu nedenle psikologlar roman okumamalıdır.
B) Oysa romanlarda kahramanların iç dünyasına hiç yer verilmez.
C) Kurmaca kahramanlar gerçek insanlardan her zaman daha mutludur.
D) Bu yüzden edebiyat, psikolojiye insan ruhunu anlamada zengin bir malzeme sunar.
E) Psikoloji, yazarın hayal gücünü sınırlamak için ortaya çıkmıştır.

26 Aşağıdaki eser–yazar eşleştirmelerinden hangisi psikolojik ve iç dünyayı merkeze alan yaklaşımın örneği **değildir**?

A) Yaprak Dökümü – Reşat Nuri Güntekin
B) Dokuzuncu Hariciye Koğuşu – Peyami Safa
C) Eylül – Mehmet Rauf
D) Tutunamayanlar – Oğuz Atay
E) Suç ve Ceza – Dostoyevski

27 Peyami Safa'nın hastalık, ölüm korkusu ve iç çatışmayı bir gencin gözünden işlediği, psikolojik yönü ağır basan romanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Çalıkuşu
B) Yaban
C) Kuyucaklı Yusuf
D) Sinekli Bakkal
E) Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

28 "Kıyıda yıllardır aynı taşa oturan ihtiyar, dalgaların hep aynı yere vurup geri çekildiğini izliyordu. 'Her şey tekrar ediyor.' diye düşündü, 'Ama ben her seferinde başka biriyim.' Bu düşünce onu hem ürküttü hem de garip bir biçimde rahatlattı. Değişmeyen denizin karşısında değişen tek şey kendisiydi."
Bu parçanın düşünce yönünden en yakın olduğu görüş aşağıdakilerden hangisidir?

A) "Bilgi yalnızca gözlem ve deneyle elde edilir."
B) "Sanat, toplumu eğitmek için vardır."
C) "Aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz; çünkü hem ırmak hem insan sürekli değişir."
D) "Ölçülü olan her şey güzeldir."
E) "Makineler insanın en büyük eseridir."

**29** I. Freud'un psikanaliz kuramı
II. Comte'un olguculuğu
III. Varoluşçu felsefe
Bunlardan hangileri 20. yüzyılda bireyin yalnızlığını ve iç dünyasını işleyen modernist romanı **doğrudan** beslemiştir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

**30** Edebiyat ile felsefe arasındaki ilişkiyi, bir benzerlik ve bir farklılık belirterek üç-dört cümlelik bir paragrafla açıklayınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**